

- Az Utolsó Vacsorának ezt az elemzését Joseph Ratzinger/XVI. Benedek pápa: A Názáreti Jézus c. könyvének 2. része alapján ismertetjük. (Szent István Társulat, 2011) Az idézőjelbe tett részek szószerinti idézetek a könyv 84-113. oldalairól.
-
- "Mi volt Jézus utolsó vacsorája? És hogyan alakult ki a bizonyosan nagyon korai meggyőződés a vacsora húsvéti jellegéről?"
 - "Meier válasza döbbenetesen egyszerű és sok szempontból meggyőző: Jézus tudta, hogy hamarosan meghal. Tudta, hogy a pászka vacsorát már nem költheti el. Mindennek teljes tudatában övéit egészen különleges utolsó vacsorára hívta meg, amely nem tartozott egyetlen zsidó rítushoz sem. Az ő búcsúja volt ez, amelyen valami újat adott, önmagát ajándékozta igazi báránként, és ezzel megalapította a saját pászkáját."
 - "Egyvalami az egész hagyományban világos: ennek a búcsúvacsorának a lényege nem a régi, hanem az új pászka, amelyet Jézus ekkor véghezvitt."
 - "Ebből kiindulva megérthetjük, hogy Jézus utolsó vacsoráját, amely nemcsak a kereszttel és feltámadással előzetes hírüladása, hanem az eucharisztikus ajándékokban elővételezése is volt, pászka vacsorának, húsvéti vacsorának, az Ő húsvétjának tartották. És az is volt."
- Az utolsó vacsora középpontja az engesztelés
 - "Az utolsó vacsora szavainak belső középpontja az "értetek-sokakért", Jézus helyettesítő önátadása, és ezzel az engesztelés gondolata is.
 - "Az engesztelés gondolata azonban a modern felfogás számára nem követhető." Szerinte "Isten- és emberképünkről van szó. Ennyiben az egész (exegéták közti) viata csak látszólag történeti. A kérdés sokkal inkább az engesztelés. Mi ez? Összeegyeztethető egy tiszta istenképpel? Vajon nem az emberiség vallásos fejlődésének olyan fokáról van szó, amelyen szükségszerűen túl kell lépni? Vajon Jézusnak, ha ő valóban Isten új hírnöke, nem kell szembefordulnia ezzel az elképzeléssel? Így tulajdonképpen azt kellene megvitatni, vajon az újszövetségi szövegek - helyesen olvasva - feltárják-e az engesztelés gondolatát számunkra is követhető értelemben, ha készek vagyunk hozzájuk érkező üzenetükre igazán odahallgatni."
 - Az engesztelés kérdését Jézus kereszthaláláról szóló könyvének utolsó fejezetében tárgyalja a pápa. Itt bizonyos exegéták felé van egy határozott bíráló megjegyzése: "Ne akarjunk az Újszövetséggel szemben "ténykérdésekben kritikát gyakorolva" egyszerűen mindent jobban tudni, hanem legyünk készek tanulni, és hagyjuk magunkat vezetni. A szövegeket nem jó saját elképzelésünk szerint átszabni, inkább a mi elképzelésünknek kell bennük tisztulni és mélyülni."
- Kétlépcsős megoldás Jézus működésében
 - "Valóban ellentétben áll-e Jézus galileai üzenete Isten országáról, illetve végső jeruzsálemi igehirdetése?"
 - "Jelentős exegéták... ugyan mélyreható különbséget látnak a kettő között, de nem feloldhatatlan ellentétet. Abból indulnak ki, hogy Jézus előbb nagyszerű ajánlatot fogalmazott az Isten országáról és a feltétel nélküli, ajándékba adott megbocsátásról, de azután fel kellett ismernie, hogy ajándéka kudarcot vallott, így hát küldetését az Isten szenvedő szolgájáéval azonosította. Belátta, hogy ajánlatának az elutasítása után csak a helyettesítő engesztelés útja maradt: hogy magára kell vennie az Izraelt fenyegető nyomorúságot, hogy így sokak számára elhozhassa az üdvösséget."
 - "Mit szólunk ehhez? Egy efféle fejlődés, a szeretet útján járni az első ajánlat kudarcát után, a bibliai istenkép és az üdvösség egész struktúrája felől nézve önmagában lehetséges. Ahogy az Ószövetség bemutatja Isten útját az emberekkel, abban Istennek éppen ezt a "rugalmasságát" látjuk, aki az ember szabad döntésére vár, és ha nemet kap válaszul, a szeretet útját nyitja meg. Amikor Ádám visszautasítja,

válaszul újra az emberekhez fordul. Amikor Babel visszautasítja, válaszul Ábrahám kiválasztásával nyit új kezdetet a történelemben. Hogy az izraeliták királyt követelnek, az először is makacs ellenkezés Istennel szemben, aki közvetlenül akar uralkodni népén. A Dávidnak adott ígéretekben azonban ezt a makacs ellenkezést alakítja olyan úttá, amely azután közvetlenül Krisztushoz, Dávid fiához vezet. Így valami kétlépcsős megoldás nagyon is lehetséges Jézus működésében."

- "Jézus útjában csak több-kevesebb valószínűséggel sejthetünk valamiféle fejlődést, de egyértelműen soha nem mutathatjuk ki. Egész biztos, hogy nincs meg az az éles különbség Isten országának hirdetése és a jeruzsálemi üzenet között, amellyel a modern exegézis téziseiben találkozunk."
- "Jézus saját küldetését azzal azonosítja, amelyet Izajás a templomban kapott az élő Istennel való találkozás után: a próféta megtudta, hogy küldetése először csak további megátalkodottságot vált majd ki, és csak ezáltal jöhet majd el az üdvösség. Jézus tehát már igehirdetésének első szakaszában elmondja tanítványainak, hogy éppen így épül fel az ő útja is (Mk 4,10köv., vö. Iz 6,9 köv.)
 - 10Amikor egyedül maradt, tanítványai a tizenkettővel együtt megkérdezték, mi a példabeszédek értelme. 11Ezt felelte nekik: „Megkaptátok az Isten országa titkát, a kívülállók azonban mindent példabeszédben kapnak, 12hogy: Nézzenek, de ne lássanak, halljanak, de ne értsenek, nehogy megtérjenek, és bocsánatot nyerjenek.”
- "Jézus üzenetét kezdettől fogva meghatározza a kereszt."
 - "Jézus útjait Máté a hegyi beszéddel kezdi, ünnepélyes nyitányaként a nyolc boldogsággal."
 - "Boldogok, akik üldözést szenvednek az igazságért, mert övék a mennyek országa. Boldogok vagytok, ha miatta gyaláznak és üldöznek benneteket és hazudozva minden rosszat rátok fognak énmiattam. Örüljete és ujjongjatek, mert nagy lesz a mennyben a jutalmatok! Így üldözték előttek a prófétákat is." (Mt 5,10köv.).
 - Lukács Jézu útjának az ábrázolását a názáretiek elutasításával kezdi meg (vö. 4,16-19)
 - Éppen a kegyelemről szóló üzenet, amelyet Jézus hozott, ez nyitja meg a kereszt perspektíváját. Lukács, aki gondosan megkomponálta evangéliumát, teljesen tudatosan mint egyfajta feliratot helyezte ezt a jelenetet Jézus egész működése elé."
 - "Nincs ellentmondás Jézus örömhíre és sokakért vállalt kereszt halálának elfogadás között. Ellenkezőleg: csak a halált elfogadva és átváltoztatva jelenhet meg a kegyelem üzenete teljes mélységében."
- "Az alapítás szavainak teológiája"
 - Négy szövegváltozat két típusba sorolható (Márk/Máté, Pál/Lukács)
 - Két apróbb eltérés
 - kenyér
 - Márk (14,22), Máté (26,26): "Ez az én testem".
 - Pál (1Kor 11,24): "Ez az én testem értetek"
 - Lukács (22,19): "Ez az én testem, amely értetek adatik."
 - kehely
 - Márk 14,24: "Ez az én vérem, a szövetségé, amely sokakért kiontatik."
 - Máté ehhez hozzá fűzi: "...sokakért a bűnök bocsánatára" (26,28)
 - Pál: "Ez a kehely az új szövetség az én véremben. Ezt tegyétek, valahányszor isztok belőle, az én emlékezetemre." (1Kor 11,25)
 - Lukács hasonlóan fogalmaz kisebb eltérésekkel: "Ez a kehely az új szövetség az én véremben, amely értetek kiontatik" (22,20)
 - Két egyértelmű eltérés
 - Márknál és Máténál a vér szerepel alanyként: "Ez az én vérem"

- Pál és Lukács azt mondja: Ez "a szövetség az én véremlben".
 - "Sokak szerint ezzel tekintettel voltak arra, hogy a zsidók irtóztak a vér fogyasztásától. Így nem közvetlenül a "vér", hanem "az új szövetség" lesz az, amit meg kell inni."
- Márk és Máté egyszerűen a "szövetség véréről" beszél és ezzel a Kiv 24,8-re, a Sinai hegyi szövetségkötésre utal
- Pál és Lukács az "új szövetség" kifejezést használja, és ezzel a Jer 31,31-szövetségére hivatkozik - más és más szövetségi háttér jelenik meg.
- Márk és Máté a vér "sokakért" való kiontásáról beszél, és ezzel Iz 53,12-re céloz.
- Pál és Lukács az "értetek" kifejezést használja, így közvetlenül a tanítványok közösségére gondol."
- Az eltérések magyarázata
 - "Az egyház tudta, hogy a lényegesben hűség kötelezi, de annak is tudatában volt, hogy Jézus szavainak belső jelentéstartományja az Írás szavaira tett finom utalásaival apróbb mozzanatokban megengedi alakításukat."
- Jézus szavainak az értelmezése
 - Az átváltoztatás hálaadó imádság
 - Mind a négy szövegben az szerepel, hogy "Jézus vette a kenyeret, áldó és hálaadó imádságot mondott, majd kiosztotta a kenyeret".
 - Az "eucharisztia (Pál/Lukács) illetve az eurgia (Márk/Máté): mindkét fogalom a berakára, a zsidó hagyomány fontos hálaadó és áldó imádságára utal, amely része mind a húsvéti rituálénak, mind a mindennapos étkezésnek. Nem esznek anélkül, hogy hálát ne adjanak Istennek a tőle kapott ajándékokért, a kenyérért, amelyet a föld hoz elő, és ugyanígy a szőlőtő terméséért."
 - Az eucharisztia más összefüggésben is előkerül Pál apostolnál
 - "Istennek minden teremtménye jó, és semmi sem megvetendő, amit hálaadással (eucharisztia) veszünk magunkhoz, mert Isten tanítása és az imádság megszenteli." (1 Tim 4,4köv)
 - "Jézus az utolsó vacsorán (ahogy már a kenyér szaporításnál is, Jn 6,11) ezt a hagyományt folytatta. Az alapítás szavai az imádságnak ebbe az összefüggésébe tartoznak; a hála áldássá és átváltoztatássá lesz bennünk".
 - "Az egyház a legkorábbi időktől fogva nem csupán valami mágikus parancsnak tartotta az átváltoztatás szavait, hanem imádságnak, amelyben Jézussal együtt imádkozunk. A hálás dicsőítés középpontjának tekintették, amelyben Istentől újra ajándékba kapjuk a földi adományt mint Jézus testét és véréát, mint Isten önjándékozását Fiának önmagát feltáró szeretetében."
 - A kenyér megtörése
 - "Másodszor azt halljuk, hogy Jézus "megtörte a kenyeret". A kenyér megtörése először is a családfő dolga, aki ilyen módon valamiképpen az Atyaistent képviseli, aki föld termékenységével mindannyiunknak megadja az élethez szükséges javakat."
 - A kenyér megtörése "továbbá a vendéglátás gesztusa is, amellyel egy idegennek a saját életünkből adunk részt, asztalközösségünkbe fogadjuk őt."
 - "Megtörni és osztani éppen az osztozás, a közösség alapja. Az adás, osztozás és egyesítés ősi emberi gesztusa Jézus utolsó vacsoráján új mélységet nyer: Jézus önmagát adja. Isten ajándékozó jósága egészen radikális formát ölt, amikor a Fiú a kenyérben önmagát megosztja, szétosztja és kiosztja."
 - "Jézus gesztusa így az Eucharisztia egész titkának jelképévé lett: az Apostolok Cselekedeteiben és általában a korai kereszténységben a "kenyértörés" az Eucharisztia elnevezése. Benne Isten vendégszeretetét fogadjuk el, aki Jézus

Krisztusban, a megfeszítettben és feltámadottban nekünk ajándékozza önmagát. Így pedig a kenyértörés és az osztozás - a szerető figyelmesség afelé, akinek szüksége van rám - magának az Eucharisztiaának belső dimenziója."

- "A "caritas", a másikkal való törődés, nem a kereszténység második területe a kultusz mellett, hanem éppen ebben gyökerezik és ehhez tartozik. Az élet horizontális és vertikális síkjá elválaszthatatlanul egy az Eucharishtiában, a "kenyértörésben".
- "Az alapítás elbeszélésének kezdetén elhangzó kettős kijelentés hálaadásról és osztozásról annak az új kultusznak a lényegét fejezi ki, amelyet Krisztus az utolsó vacsorán, a kereszten és a feltámadásban alapított. A régi templomi kultuszt megszüntetve megőrzi, és ugyanakkor beteljesíti."
- Jézusnak a kenyér felett mondott szavai
 - Ez az én testem. Pál és Lukács hozzáfűzi: "amely értetek adatik".
 - "Amikor Jézus a testéről beszél, természetesen nem a testre, mint a lélekkel vagy szellemmel szemben álló valóságra gondol, hanem a testben élő egész személyre."
 - "Erőszakos halálát átváltoztatja szabad önátadásának aktusává másokért, másoknak."
 - "Nem veszi el tőlem senki az életemet, magam adom oda" (Jn 10,18)
 - "Odaadja életét, és tudja, hogy éppen így újra vissza is veszi. Életének odaadásában bennfoglaltan már ott a feltámadás."
- "Három ószövetségi ige fonódik egybe, így összefoglalják, és ismét jelenvalóvá teszik az egész addigi üdvtörténetet."
 - Kiv 24,8 a Sinai szövetség kötés: két mozzanatra épül
 - "Meghatározza egyfelől a "szövetség vére", a feláldozott állatok vére, amellyel az oltárt, Isten jelképét, és a népet meghintették."
 - "Másfelől Isten szava és Izrael ígérete, hogy engedelmes lesz...a nép így válaszolt a Szövetség könyvének a felolvasására: Amit az Úr parancsol, mi követjük és engedelmesen megtartjuk (Kiv 24,27köv)
 - "Az engedelmségre tett ígéretet... mindjárt megszegték az aranyborjú imádásával."
 - "Ami itt kezdődik, nem más, mint ettől az ígérethől való sorozatos eltántorodások története... Ez a szakítás gyógyíthatatlannak tűnik akkor, amikor Isten nem óvja meg népét a száműzetéstől, templomot pedig a pusztulástól."
 - Jer 30,31 az új szövetség ígérete
 - "Ekkor (a száműzetésben) születik meg egy "új szövetség" reménye, amely már nem az emberi akarat törékeny hűségére épül, hanem magába az emberi szívbe íratik be kitörölhetetlenül (Jer 31,33).
 - "Ez az emberlét gyökerébe beoltott engedelmség azonban nem más, mint a Fiú engedelmsége, aki szolgává lett, és halálíg tartó engedelmségében minden emberi engedetlenséget befogad, elszenved és legyőz."
 - Iz 53,12 Isten szenvedő szolgájáról szóló ígéret
 - "A Fiú engedelmsége áll szemben a gonoszság mocskos áradatával. Benne Isten maga szenvedett, ezért az ő engedelmsége mindig végtelenül több, mint a gonosz hömpölygő folyama (Vö Róm 5,16-20)."
 - "Állatok vére nem "engesztelhetett", de Istent és embert sem köthette össze. Csak a remény és a várakozás jele lehetett.
 - "Jézusnak a kehely fölött mondott szavai mindezt összefoglalják, és meg is valósítják: ajándéka "új szövetség az ő vérében".

- "Ez az új kultusz, amelyet az utolsó vacsorán alapít, az emberiség bevonása saját helyettesítő engedelmességébe."
- "Értetek (Pál/Lukács), és sokakért" (Márk/Máté) értelmezése
 - Joachim Jeremiás értelmezése: a "sokan, sokak" szemitizmus, valójában a "minden" szóval kell fordítani.
 - Norbert Baumert és mások értelmezése: "A kehely fölött mondott szavak nem a kereszthalált és annak hatását jelölték, hanem a szentségi cselekményt, így a "sokak szó is magyarázatot nyerne: míg Jézus halála "mindenkiért" történt, a szentség nem hat mindenkire. Sokakhoz eljut, de nem mindenkihez."
 - 1Tim2,6 "váltságul adta magát mindenkiért".
- Az Egyház megalapítása az utolsó vacsorán történik
 - A pápa egy evangélikus teológust idéz, Ferdinand Kattenbuscht 1924-ből
 - "Jézus szavai az utolsó vacsorán az Egyház tulajdonképpen megalapítását is jelentették."
 - "Az Eucharisziával maga az Egyház jön létre."
 - "Az Egyház az Eucharisziából születik. Belőle kapja egységét és küldetését. Az Egyház az utolsó vacsorából születik, de éppen ezért Krisztus halálából és feltámadásából, amit testének és vérének adományában elővtelezett."
- Az utolsó vacsorától a vasárnap reggeli Eucharisziáig 109. old.
 - "Ezt cselekedjétek az én emlékezetemre!"
 - "Pontosan minek a megisméltését bízta az Úr a tanítványokra?"
 - "Biztosan nem a pászka-vacsoráét
 - Az exegéták szerint az is kérdéses, hogy Jézus utolsó vacsorája pászka-vacsora lett volna.
 - A kenyértörést, az áldó és hálaadó imádságot, a kenyér és a bor átváltoztatását.
 - "E szavak által a mai jelenünk Jézus akkori jelenének a részévé lesz. Megtörténik, amit Jézus a Jn 12,32-ben előre hirdetett: a keresztről mindenkit magához, magába vonz."
 - "Szavaival és gesztusaival Jézus ugyan megadta az új "kultusz" lényegét, végleges kultikus alakját azonban nem határozta meg. Ennek az egyház életében kellett kialakulnia".
 - "Kézenfekvő volt, hogy előbb az utolsó vacsora mintájára együtt étkeztek, és azután került sor az Eucharisziára. Rudolf Pesch megmutatta, hogy a születő egyház szociális struktúráját és az adott szokásokat figyelembe véve ez az étkezés valószínűleg amúgy is csak kenyértörésből állt".
 - A Korinthusiaknál "a tehetősek magukkal hozták ételüket és bőségesen fogyasztottak, míg a szegényeknek ott is csak kenyér jutott. Az efféle tapasztalatok aztán elég korán az Úr vacsorájának emlékezete és a tényleges étkezés szétválasztásához vezettek".
 - "Semmiképpen sem gondolhatjuk, hogy az Úr vacsorájára emlékezve egyszerűen csak az átváltoztatás szavait idézték".
 - "Miért adott hálát Jézus?"
 - A "meghallgatásért" (Zsid 5,7) Előre hálát adott azért, hogy az Atya nem hagyta őt a halál fogságában (vö. Zolt 16,10). A feltámadás ajándékát köszönte meg, és ebből kiindulva már most, a kenyérben és a borban odaadhatta a testét és véré, mint a feltámadás és az örök élet zálogát (vö. Jn 6,53-58)
 - Áldozat, nem pedig étkezés
 - "Az alapforma a kenyér és a bor fölötti hálaadó imádság. A mise az utolsó

este étkezését követő hálaadó imádságból, és nem magából az étkezésből indult ki. Magát az étkezést oly kevésbé lényegesnek, illetve oly mértékben leválaszthatónak tartották, hogy már az ősegyházban eltűnt... Amit az Egyház a misében ünnepel, nem az utolsó vacsora, hanem amit az Úr az utolsó vacsorán alapított, és az Egyháznak átadott: áldozati halálának emlékezete". - A pápa Josef Andreas Jungmann, a II. Vatikáni zsinat utáni liturgikus reform megálmodójának egyikét idézi.

- "Egészen a 16. századi reformációig a kereszténység egész hagyományában soha nem használnak olyan nevet az Eucharisztia ünneplésére vonatkozóan, amely étkezést jelent".
- "Az a fajta archaizmus, amely a feltámadás és annak dinamikája előtti korba visszatérve magát az utolsó vacsorát akarja utánozni, nem felel meg az Úr ajándékának, melyet a tanítványokra hagyott".
- Az Eucharisztia időpontja a vasárnap
 - "Mivel Jézus ajándéka lényege szerint a feltámadásból indult ki, a szentség ünneplése szükségszerűen összekapcsolódott a feltámadás emlékezetével... A Feltámadással való találkozásra vasárnap reggel került sor. Így magától értetődően az első nap reggele lett a keresztény istentisztelet időpontja, a vasárnap pedig az Úr napja".
 - "Már az apostoli időkben a feltámadás napjának reggelére tették a "kenyértörést" - ekkor ünnepték az Eucharisziát mint a Feltámadással való találkozást."
 - "A feltámadás napja az Úr napja, ezért tanítványainak, az egyháznak a napja is. Az 1. század végén a hagyomány már teljesen megszilárdult."
- A mi bevonódásunk
 - "A hálaadás... Jézus feltámadását elővételezi. Az Úr ebben a hálaadásban minket vele együtt hálát adókká tesz, és az adományban megáld, sőt az átváltoztatott adományok révén bevon abba az átalakulásba, melynek az egész világra ki kell terjednie, amíg ő maga "el nem jön" (1Kor11,26)."